

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG”

Abonnementsprijs per jaar:	Prijs der Advertentiën:
Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling	Per regel
Voor Oost-Indië en het Buitenland	Bij plaatsing van 500 regels
Afzonderlijke nummers	„ „ „ 1000 „
1.50	f 0.15
4.—	„ 0.12½
0.05	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat. □

Voor Advertentiën t.t. de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Beteekenis van het Departement van Landbouw in Ned. O.-Indië, enz. — Perskroniek. — Uit de O.-I. Mail. — Feuilleton. — West-Indië. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Leeszaal. — Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Ingezonden. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. De maandelijksche vergadering van het Dag. Bestuur der Ver. met de Redactie-Commissie van Het Koloniaal Weekblad zal plaats hebben a.s. Donderdag 9 September, ten 8½ uur n.m., in „Boeatan”, Heulstraat 19, den Haag. Alle belangstellenden zijn hartelijk welkom.

II. In dank ontvingen wij het ondervolgend schrijven van den heer Dr. J. Docters van Leeuwen, technoloog te Amsterdam, Palestinastraat 23 (b/h Concertgebouw).

HoogEdelGestrenge Heeren.

In het Handelsblad las ik indertijd dat van wege de Vereeniging „Oost en West” een commissie zou worden gevormd voor het oprichten van een informatiebureau voor hen, die in Nederland zichzelf of hun zonen wenschen op te leiden voor een loopbaan in Nederl.-Indië.

Ik wil U hierbij wijzen op de Kweekschool voor Machinisten die in Indië een goeden naam heeft verworven en vele jongelui een goede toekomst in Indië heeft verzekerd.

De jongelui werden geregeld op de suikerfabrieken geplaatst als machinist. Sedert eenige jaren bestaat er op deze school ook gelegenheid, om naast voor machinist tevens voor chemiker te worden opgeleid, waardoor de kansen om vooruit te komen verhoogd werden.

Zooals U uit nevensgaande prospectus kunt zien, bestaat op de school een afd. „Technische School”, met een afdeling voor werktuigbouw en een voor suikerfabrikatie (technisch en chemisch) met daaraan verbonden scheikundig laboratorium.

In de prospectus vindt U verdere bijzonderheden. Ik kan U ook nog wijzen op een „Handleiding voor hen, die in betrekking wenschen te gaan bij een der suikerfabrieken op Java”, voorkomend in de „Indische Mercur” van 20 Juli j.l., waarin deze opleiding op onze school aanbevolen wordt.

Ook vonden jongelui, die op onze school klaar kwamen, plaatsing bij petroleum-, tin-, of andere maatschappijen.

Daar velen met de opleiding op de „Kweekschool voor Machinisten” niet bekend zijn, heb ik de vrijheid genomen U daarop opmerkzaam te maken, hopende, dat het wel eens te pas kan komen.

Met de meeste achting,

Uw Dw. Dr.,
(w. g.) J. DOCTERS v. LEEUWEN,
Leeraar in scheikunde a/d. Kweek-
school voor Machinisten.

Voor het geven van nadere inlichtingen aan belanghebbenden en belangstellenden zijn wij gaarne bereid.

III. In de Amigoedi-Curaçao van 31 Juli 1909 no. 1335 komt het navolgende omtrent de Curaçaosche Hoedenindustrie voor:

Dat er ook van andere zijde dan van de „Vereeniging voor den Middenstand” in Nederland geijverd wordt voor de bevordering onzer hoedenindustrie, kan o.a. blijken uit hetgeen de Vereeniging „Oost en West” gedaan heeft om deze industrie te helpen. Het Bestuur der Vereeniging heeft zich gewend tot de voornaamste hoedenfirma's in Amsterdam, Hamburg en Parijs om inlichtingen. Deze correspondentie is indertijd naar Curaçao overgemaakt, en door den heer Gouverneur ter hand gesteld aan de Commissie voor „Oost en West” alhier, die er de Maatschappij van landbouw enz. mede in kennis gesteld heeft.

Door het Bestuur der Kolonie zijn toen aan de afdeling „Boeatan” van „Oost en West” eenige monsters van Curaçaosche hoeden opgezonden, welke bijzonder in den smaak vielen, welke zending later gevolgd werd door een nieuwe opzending van monsters aan „Boeatan”, door den heer Lorenzo de Windt alhier, waarop nog het antwoord wordt verwacht.

Dankbaar wordt deze medewerking van het Bestuur van „Oost en West” erkend, en de wenken, vervat in de door hetzelfde gezonden correspondentie zijn van veel nut geweest voor de hoedenverlesters, daar men hier erkennen moest, dat die wenken zeer juist waren.

Moge het „Oost en West” gegeven zijn, weldra de vruchten van zijne gewaardeerde bemoeiingen in deze in ruime mate te aanschouwen.

Van „Boeatan”:

Er zijn weer verschillende nieuwe bezendingen uit Ned.-Indië ontvangen voor onze permanente tentoonstelling met gelegenheid tot koop en nabestelling in de Heulstraat 19, den Haag, o. m. allerlei groote en kleine voorwerpen van geciseleerd geel koper uit Soerabaja, die bijzonder geschikt zijn voor verjaars- en huwelijksgeschenken, een collectie welkuidende gongs uit Semarang van verschillende afmeting en klank, een vijftal lanspunten met onderscheiden fraaie pomormotieven uit Djocdja, zoodanig van korten steel en scheede voorzien, dat zij op een heerenbureau goed zullen voldoen om als vouwbeen te dienen.

Zooals ook reeds in de Haagsche dagbladen werd vermeld, opende de Bordelaise Passage No. 42 verleden Maandag hare nieuwe billardzaal, welke geheel in een Nederl.-Indisch kleed is gestoken, zowat wat betimmering als wat versiering betreft, een uitnemend denkbeeld van den directeur dier inrichting, den heer P. Agima, die voor de uitvoering daarvan steun vond bij Boeatan, waar hem aangeraden werd daarvoor de hulp van een bekwame indisch-voelende artieste in te roepen. De heer A. zal zeker geen berouw hebben gehad dezen raad te hebben op-

gevolgd, want de zaal verkreeg daardoor een recht smaakvol, artistiek aanzien.

Terecht werd dan ook door den heer J. J. Meijer, secretaris van den Raad van Beheer van Boeatan, die op verzoek bij de opening een inwijdend woordje sprak, opgemerkt: „men ziet daar hoe men hier in Nederland een vertrek met Indische voorwerpen en motieven fraai kan versieren, zowat wat kleur als lijn betreft.”

Belangstellenden, die zich hiervan willen overtuigen, zullen in de Bordelaise altijd welkom zijn!

De Middenstandstentoonstelling te Amsterdam werd 1 dezer gesloten, de daar door Boeatan geëxposeerde kleine collectie komt dus ook weer in de Heulstraat 19 den Haag terug, behalve het aldaar verkochte, dat een niet onbelangrijk deel uitmaakt, dank zij vooral ook de groote toewijding van den heer C. den Hamer, die uit liefde voor den Inlander en diens kunstnijverheid, waarvan hij bijzonder goed op de hoogte is, zich de moeite heeft getroost dagelijks aanwezig te zijn om den bezoekers het een ander te wijzen en uit te leggen, een lang niet gemakkelijke, maar toch dikwijls zeer dankbare taak, die ook in hare nawerking veelal goede vruchten in het belang onzer Indië afwerpt. Naar wij hopen zal de heer C. den Hamer ons hier wel eens het een en ander van zijne daarbij opgedane belangwekkende ervaringen mededeelen. Boeatan is hem recht erkentelijk voor zijne zeer gewaardeerde medewerking.

Van de Afdeling Zutphen en Omstreken: VERSLAG over het jaar 1908.

Het ledental bleef slinkende en bedroeg op 31 December 1908, 38. Er waren geen begunstigers.

Toename van leden wordt alleen verwacht, wanneer te Zutphen, hetzij door vestiging van families, hetzij door het ter opvoeding plaatsen van kinderen mocht blijken, dat de Vereeniging „Oost en West” bevorderlijk kan zijn aan den vooruitgang der plaats*).

De rekening over het jaar 1907 sloot, zoo in ontvangsten als in uitgaven, met een bedrag van f 197.07½ waaronder een batig saldo van f 141.60½.

Den 3en April werd in vereeniging met de plaatselijke afdeling van het „Nederlandsch Verbond”, een goed geslaagde voordrachtavond gehouden, waarin als spreker optrad de heer G. J. D. Meesters, O.-I. onderwijzer met verlof, die in eene zeer onderhoudende causerie, toegelicht door lichtbeelden, sprak over Deli en de toestanden aldaar. Aan de leden der Afdeling en hunne huisgenooten, ook aan het onderwijzend personeel van alle lagere scholen in de gemeente Zutphen, werd kosteloos toegang verleend.

In het bestuur werden herkozen de periodiek at-

*) Van leden, die alléén om deze redenen zich bij „Oost en West” aansluiten, zou onze vereeniging weinig andere baat hebben, dan een kleine kasstijving. Zou ter bevordering van ons streven de kwaliteit ook hier niet meer beduidenis hebben dan de kwantiteit; hetgeen zeker niet wegneemt, dat heel wat meer bewoners van Zutphen en omstreken lid konden zijn van „Oost en West”.

tredende leden de heeren W. C. Staring en A. Walland. De laatstgenoemde vertegenwoordigde de Afdeling op de te Breda gehouden algemeene vergadering der Vereeniging.

Van de populaire geschriftjes „Onze Oost”, I en II, door de Vereeniging uitgegeven in samenwerking met de „Maatschappij tot Nut van 't Algemeen”

GELDELIJKE VERANTWOORDING DER AFD. ZUTPHEN OVER HET JAAR 1908.

Ontvangsten.	
Saldo te goed op 1 Januari 1908	f 99.61 ⁵
Rente spaarboekje t.m. 1907	- 2.96
Contributie 1 donateur	f 5.— f 5.—
„ 2 leden	- 3.— - 6.—
„ 16 „	- 2.50 - 40.—
„ 6 „	- 2.— - 12.—
„ 21 „	- 1.50 - 31.50
	- 94.50

Uitgaven.	
Porto Brummen	f 0.05
Onk. contrib. innen	- 5.—
Aan Hoofdbestuur bijdrage	- 23.—
Onk. postwissel	- 0.10
Bode	- 5.—
Lokaalhuur	- 6.05
Aan Secretaris aankoop boekjes	- 2.73
„ „ reiskosten	- 8.75
„ „ restitutie voor ged. uitschotten	- 2.99
„ S. L. van Looy Nutsgeschriften no. 80	
50 stuks	- 1.80
Saldo 1908	- 141.60 ⁵

Totaal f 197.07⁵ Totaal f 197.07⁵

Zutphen, Maart 1909.

De penningmeester:
w. g. F. J. D. NOORDHOEK HEGT.

Van de Afdeling Utrecht:

VERSLAG over het jaar 1908.

Aantal leden: Op 1 Januari 1908 62 donateurs en leden; op 31 December d.a.v. 54, zoodat het aantal met 8 is achteruitgegaan.

Bestuur: Geen verandering.

Lezingen, propaganda: In de maand November werd door den secretaris-penningmeester eene lezing met lichtbeelden gehouden in de Volksleeszaal, op verzoek van het Bestuur dier instelling, welke goed bezocht was.

Met het Bestuur van het Alg. Ned. Verbond werd een oproep in de dagbladen geplaatst, en later

eene collecte gehouden voor de noodlijdenden op Curaçao.

Aan voorwerpen van Indische Kunstnijverheid werd verkocht voor f 82.07.

Verschaffing van pension en plaatsing v. kinderen: Geen navraag. Aan een naar Indië vertrekken te werden inlichtingen over de uitrusting verstrekt.

Algemeene toestand: De financiële toestand wees op ult. December een saldo van f 29.90, en aan voorwerpen van Ind. Kunstnijverheid een van f 223.76 aan.

Het Bestuur:
(w. g.) J. E. VAN OEVEREN VAN SCHAÏK, Presidente.
(w. g.) H. KOHLBRUGGE, Secr.-Penningm.

GELDELIJKE VERANTWOORDING DER AFD. UTRECHT OVER HET JAAR 1908.

Ontvangsten.	
Saldo van vorig jaar	f 0.70
Contributie over het loopende jaar van 62 leden	- 141.50
Rente van te goed	- 2.03
Van verkochte voorw. O.-I. Kunstnijverheid	- 28.41 ⁵

Uitgaven.	
Afdracht a/h. Hoofdbest. over 62 leden à f 0.50	f 31.—
Inningskosten	- 3.73
Lokaalhuur	- 2.—
Reiskosten v/h. bijwonen v. verg.	f 7.73 ⁵
Advertentiën	- 1.85
Drukwerken	- 7.50
Porti	- 0.75
	- 17.83 ⁵
Kosten lezingen	- 0.68
Boekwerk Volksleeszaal	- 7.50
Voorwerpen Kunstnijverheid	- 80.—
	- 87.50
Saldo voor volgend jaar	- 29.90

f 172.64⁵ f 172.64

Het Afdelingsbestuur:
w. g. J. E. VAN OEVEREN—VAN SCHAÏK, Presidente.
„ H. KOHLBRUGGE, Secr.-penningm.

Betekenis van het Departement van Landbouw in Ned.-O.-Indië voor de ontwikkeling van onze Oost-Indische Koloniën, van een algemeen economisch en van een cultuurtechnisch standpunt beschouwd.

Schema eener voordracht over dit onderwerp, door A. J. VAN SCHERMBEEK.

II. (Slot)

Wil een Departement van Landbouw in het bestuursmechanisme op de juiste wijze ingrijpen, om te kunnen handelen overeenkomstig de actuele belangen der gemeenschap, dan behoort het alle deze rechten en hunnen oorsprong te kennen. Waar het opsporen van dien oorsprong onvruchtbare offers mocht eischen, daar behooren zij nieuw te worden omschreven naar het oogenblikkelijk geldend rechtsbegrip.

Zooals van zelf spreekt neemt onder de rechthebbers de zoogenaamde inlandsche bevolking de voornaamste plaats in. Om twee redenen heeft de Overheid hare aandacht het eerst aan deze rechten te wijden. De eerste rede is, dat zij in omvang de grootste plaats innemen, en de tweede rede is de staatsburgerlijke overgrootte inschikkelijkheid der rechthebbers, die natuurlijk gepaard gaat aan eene soms geringe mate van plichtsbeseft der rechthebbers op het punt van het nuttig gebruiken van den bodem.

De studie der bodemgebruiksrechten van de inlandsche bevolking leert ons in hoeverre eene

vruchtbare intensivering van het op den bodem uitgeoefende bedrijf mogelijk zal zijn. Als vruchtbare intensivering = rationalisering der bodemcultuur verstaan wij het verhoogen van arbeid en het vermeerderen van kapitaal in dit bedrijf werkzaam gesteld per eenheid van vlakte, op zoodanige wijze, dat de arbeid nog zoo kan worden vergoed, dat des arbeiders bestaanszekerheid op bevestigende wijze wordt gewaarborgd, en dat het kapitaalgebruik op zoodanige wijze wordt beloond als overeenkomst met de zekerheid van het kapitaalbehoud, die de gebruiker kan bieden.

Verder behoort dan te worden nagegaan, welke uitgestrektheden van het grondgebied nog niet zijn belast met gebruiksrechten ten bate van personen en van zedelijke lichamen in den Staat (Vrije Staatsdomen). Van deze uitgestrektheden behoort dan te worden vastgesteld, welk deel er van voorloopig nog ongeschikt is, om door het verliezen van gebruiksrechten tot een hooger peil van nuttigheid te worden opgevoerd (Kultuur-reserve) en welk deel, bij gebieken behoefte, daarvoor bij uitstek geschikt is. Van dit laatste gedeelte kunnen dan deelen aan vreemde producenten, die niet tot de inlandsche bevolking tellen, in gebruik worden gegeven, indien die gebruikers blijken in staat te zijn, een bodembedrijf uit te oefenen, wier producten een tekort in andere handelszekere landen kunnen aanvullen, echter onder gehoudenheid, dat zij de werkdadigheid van den bodem onderhouden.

Dit geheele stelsel van onderzoek maakt het wezen van een Kadaster uit, waardoor de Overheid en alle belangstellenden volkomen moeten worden ingelicht omtrent den aard en den omvang van de erkende gebruiksrechten. Vooral behoort een dergelijk instituut zoodanig te zijn ingericht, dat daaruit de

rechtmatigheid van de bodemgebruiksrechten blijkt.

Het tweede grootte beginsel, waarop de ontwikkeling der bodemcultuur steunt, is de binnen- en buitenlandse handelsbeweging in de voortbrengselen die tot de maatschappelijke behoeften der gemeenschap te rekegen zijn, naast die producten, die op het grondgebied van de gemeenschap voortgebracht kunnen worden. Een goede handelsstatistiek op het gebied van de bodemvoortbrengselen, vooral in vergelijking met de grondstoffen voor de verwerkende nijverheid, kan voor den voortgang der bodemcultuur onschatbare diensten bewijzen. Alleen daardoor zijn ongezonde speculatiën te voorkomen, en dus ook noodzakelijke teleurstellingen te vermijden.

Uit de gevolgtrekkingen, die men uit een goed ingericht kadaster en uit eene vertrouwbare handelsstatistiek kan maken, mag men afleiden, in welke richting men de productie van de naaste toekomst heeft te sturen.

Om die richting met zekerheid te kunnen kiezen, behoort de techniek der productie zich te ontwikkelen in overeenstemming met de lasten, die hare voortbrengselen kunnen dragen om nog eene vruchtbare plaatsing van arbeid en kapitaal in de bodemcultuur toe te laten. Daarmede betreden wij eerst het terrein van het biologisch onderzoek met behulp van de grondleggende natuurwetenschappen.

Op dit gebied is wel de meest belangrijke factor, die in het oog gevat dient te worden, de agronomische kaartering van den bodem. Natuurlijk kan hier niet onmiddellijk in te groote details worden afgedaald. Had men echter op Java over dergelijk kultuurhulpmiddel beschikt, dan had men zoo menige grove kultuurteleurstelling kunnen voorkomen. Daartoe behoefde men de kaarten der kadastrale opname slechts aan te vullen met de hoogtelijnen der topographie, om in doeltreffende tinten de volgende verschillen te laten spreken:

- I. Verweerde gronden, liggende op hun grondgeeste:
 - a. oud stollingsgesteente;
 - b. sediment;
 - c. jong eruptief gesteente;
 - d. vulkanische overdekking a. lava, b. asch.
- II. Transportgronden.
 - a. langs den natten weg;
 - b. „ „ aeolischen weg;
 - c. „ „ gecombineerden weg van verslibben en verstuiven.

Op deze gegevens omtrent ligging, helling en algemeen oorsprongskarakter van den bodem, zijn regels op te bouwen omtrent het voorkomen van bepaalde gewassen, vooral indien men daarbij tevens let op de meteorologische gegevens, zoover die in Oost-Indië worden verzameld.

De ernstige cultuurman kan in dergelijke kaartering menige aanwijzing lezen, om te weten in welke richting hij zijne voorzorgen moet treden, om het voortbrengingsvermogen van zijn bodem zoo lang mogelijk in stand te houden. Voorzien van zulke gegevens kan hij zijne vragen aan het bodemonderzoek stellen, om de antwoorden daarop zelf te verwerken, zonder dat hij daarbij aan den leidband van den bodemanalyst moet loopen die toch geheel buiten de groote vraagstukken der productie staat.

Binnen dit raam kan de studie omtrent de levens-eischen der cultuurgewassen beginnen, met betrekking tot de bestraling en tot de voeding in verband met de beschikking over opneembaar water. Men kan zich nu gaan afvragen, in welke richting men den groei moet sturen om het best in de maatschappelijke behoeften te voorzien. Bijna geregeld leeren wij dan, dat het laatste streven planten verwekt, die niet zoo geschikt zijn voor de gezonde instandhouding der soort, als de in hare natuurlijke omgeving opgevoerde individuen. Deze ondervinding brengt ons er toe om voor onze belangrijkste cultuurgewassen zaadstations in te richten, zoodat de producent steeds weer van zaad kan worden voorzien voor de teelt van kerngezonde gewassen, die reeds zoo veel mogelijk de eigenschappen hebben, welke door het gebruik het meest op prijs worden gesteld.

Evenzeer zal die studie ons leeren, dat tal van gewassen in hunne natuurlijke omgeving producten leveren van groote begeerdheid, die op onze cultuurvelden dien graad van bruikbaarheid niet kunnen bereiken.

Teleurstellingen van de eerste soort doen zich meer algemeen voor bij den verbouw van gewassen wier vruchten of wier zaden of waarvan het blad en de jonge scheuten door het verbruik worden begeerd. Gewoonlijk is het verwekken van een of anderen kwijntoestand, waardoor de natuurlijke levensduur der soort wordt verkort, een der belangrijke oorzaken voor eene rijke vruchtzetting of voor het ongemeen ontwikkelen van vegetatieve organen.

Teleurstellingen van de tweede soort zullen ons meer treffen bij gewassen, waarvan de producten en hunne eigenschappen afhankelijk zijn van een geheel habitus van het plantenindividuum.

Om deze teleurstellingen tot de geringste aanteelingen te herleiden, moet het onderzoek zich bezig houden met het opsporen van middelen, waardoor aan de kuituurplant zooveel mogelijk de nadeelen worden vergoed, die zij ondervindt van den verbouw buiten hare natuurwettige omgeving. Die studie bouwt de Plantenhygiëne op.

Hoe meer het onderzoek er in slaagt om zijne uitkomsten onder weinige algemeene regels te brengen, des te meer ingang zullen zijne uitkomsten in de productie vinden. Voor den producent wordt het dan mogelijk om, met inachtneming van die weinige regels de manipulatiën te vinden, die het best voor de omstandigheden van plaats en van tijd passen. De producent moet met het onderzoek meedenken, om dit te kunnen doen, maar tevens weet hij beter van de lokale omstandigheden gebruik te maken dan de onderzoeker.

Om deze moeilijke taak naar behooren te kunnen vervullen, is onderwijs noodig. Daardoor alleen kan men den kuituurman, al naar gelang van het peil zijner bevattelijkheid, toegankelijk maken voor de rijpe vruchten van het economisch en het biologisch onderzoek. De eerste vruchten van dat onderwijs zullen zijn, dat de producent het onafscheidelijke leert inzien van de voortbrenging met behulp van het dierleven en die met behulp van het plantenleven. Daardoor komt de veeteelt onder de leiding van eenen geordenden gedachtengang.

Door het onderwijs, mits goed gegeven, wordt de kuituurman tot een bewust scherp waarnemer, en daardoor juist kan hij zooveel bijdragen tot een snellen voortgang van het onderzoek en tot zelfkritiek, die de onderzoeker zich moet eigen maken om niet blindelings eenen ingeslagen verkeerden weg te vervolgen.

Het is het onderwijs, dat de kuituurman doet inzien, dat hij verplicht is om er naar te streven, de eenheid van maatschappelijke behoeften met een minimum van offers voort te brengen, terwijl hij tevens leert, dat het opvoeren van de hoeveelheid voortgebrachte eenheden per vlakte-eenheid niet verder mag worden gedreven dan dat de gezamenlijke aan die productie te brengen offers nog overeenkomstig den standaard voor kapitaalgebruik en voor arbeid daardoor worden vergoed.

Eindelijk is het door het onderwijs alleen dat een Departement van Landbouw zijne politieke betekenis verwerft. Door het onderwijs, toegepast op de voortbrenging, komt de staatsburger tot het inzicht, dat de bodemkultuur slechts kan bloeien onder omstandigheden van inwendige rust en samenwerking. Deze zijn voor de bodemkultuur van veel meer gewicht dan eene tijdelijke stoornis naar buiten. In het laatste geval gevoelt een volk zich één in zijn streven naar het behoud zijner zelfstandigheid. De maatschappelijke band, die de gezamenlijke burgers samenhoudt, wordt weer eens versterkt door het bewustzijn, dat ieder individu het leven moet willen offeren, voor het behoud van het hoogste volkegoed, namelijk van de vrijheid van gezamenlijk handelen van hen, die door ligging en door historie, groote gemeenschappelijke belangen hebben. In het eerste geval daarentegen worden de fundamenten der productie ondermijnd en daarmee verliest elk volk zijne economische en ten slotte ook zijne politieke vrijheid, in den bovengeschetsten zin van dit begrip.

Door het voorgaande heb ik getracht langs den weg van logischen samenhang het gebouw op te trekken, waarvoor door Prof. Treub de fundamenten zijn gelegd en tot den opbouw waarvan hij met zooveel talent een staf van hulpkrachten op het gebied van plantenteelt heeft opgeleid. Misschien zal het den lezer nu niet moeilijk vallen, om met mij het overzicht te ontwerpen der plichten en bevoegdheden van het Departement van Landbouw om werkelijk dat te worden, wat het in het Bestuursmechanisme van Oost-Indië behoort te zijn.

Het Departement van Landbouw behoorde volgens het voorgaande te omvatten:

- I. Algemeene dienst.
 - A. Kadastraal-agronomische kaartering.
 - B. Statistiek omtrent den omzet van bodemproducten.
 - C. Meteorologische waarnemingen.
 - D. Grondslagen voor de regeling van de lasten, ten bate van de gemeenschap, door de houders van bodemgebruiksrechten op te brengen.
- II. Onderzoek op plantkundig gebied.
 - A. Plantengeographisch onderzoek.
 - B. Levensvoorwaarden van de kuiturgewassen, en van de belangrijke woudgewassen.
 - C. Zaadstations, veredelingsstations voor kuiturgewassen en zaadonderzoek.

D. Het verwerken van plantaardige stoffen.
E. Onderzoek der eigenschappen van de producten, in verband met de groeivoorwaarden der betrokken planten.

F. Plantenhygiëne.
III. Onderzoek op dierkundig gebied.
A. Onderzoek der levensvoorwaarden van dieren die rechtstreeks invloed uitoefenen op de ontwikkeling van kuiturgewassen.

B. De voorkomende huisdieren en hunne rassen.
C. Rasveredeling.
D. Het verwerken van dierlijke producten.
E. Veehygiëne.

IV. Fysisch-chemisch en bacteriologisch laboratorium in het belang van het onderzoek, onder II en III bedoeld.

V. Kuiturdienst.
A. Op het gebied van bergkulturen.
B. Op het gebied van laaglandkulturen.
C. Op het gebied van tuinbouw (erikulturen).
D. Domeinbeheer, met inbegrip van het boschbeheer.

E. Voorlichting op het gebied van kunstwerken in het belang der bodemkultuur.

F. Plantenhygiënische dienst.
G. Veterinaire dienst.
H. Voorbereiding van verordeningen op het gebied van de bodemkultuur.

VI. Kuituuronderwijs.
A. Scholen en proefstations.
B. Demonstratievelden.
C. Verslagen en mededeelingen omtrent het kuiturbedrijf.

Mocht het Departement van Landbouw in Nederl. Oost-Indië zich in de naaste toekomst tot dezen omvang ontwikkelen, dan zal daardoor de kroon worden gezet op het werk van zijnen zoo verdienstelijken grondlegger, waardoor het eenmaal de vruchten zal gaan afwerpen, voor de geheele samenleving in onze Oost-indische Koloniën, die men er van mag verwachten.

Wageningen, Augustus 1909.

PERSKRONIEK.

INHOUD: M. in de *Avondpost* over de beweging van den heer de Waal Malefijt tot minister van Koloniën. — Het *Vaderland* over den toestand te Atjeh. — Uit den Atjeh-brief der *Nieuwe Courant*: de toekomst van Sabang.

In de *Avondpost* komt M. op tegen de volgens hem „door niets gemotiveerde hatelijkheden, waarmede persorganen van nagenoeg alle richtingen” het optreden van den nieuw benoemden minister van koloniën hebben begroet. M. herinnert aan het oordeel der pers, uitgesproken, toen Jhr. van Asch van Wijck tot minister van koloniën werd benoemd en deze bewindsman opgevolgd werd door den heer Idenburg. Die benoeming werd evenmin met onverdeelden bijval begroet, al is zij niet zoo heftig bestreden als thans die van den heer de Waal Malefijt.

„En toch”, zegt M., — „niettegenstaande alle ingebrachte bezwaren, toonde minister Idenburg talenten als staatsman te bezitten, die hij — het is door alle partijen volmondig erkend — met groot beleid ten bate van Indië heeft ontwikkeld.

Ook zijn tweede optreden als minister van Koloniën, na zijn terugkeer als gouverneur van Suriname is met volle instemming begroet.

Minister Idenburg heeft steeds getoond, zich te kunnen verheffen — waar het Indië betraf — boven het partijgewoel, getoond een open oog te hebben voor de economische belangen van Indië's bevolking en nog zooveel meer en niet minder als Gouverneur van Suriname zich in velerlei opzichten verdienstelijk weten te maken.

Dat het hem om die redenen gegeven moge zijn in zijn nieuwen werkkring op den Buitenzorgschen troon de kroon op het werk te zetten!

Met het schitterend voorbeeld van den heer Idenburg voor oogen komt het ons voor, dat men tegenover minister De Waal Malefijt wel wat onbillijk is. Laat men ook, zoo schrijft M. ten slotte, diens daden afwachten en ook hem de gelegenheid geven te toonen of hij beantwoorden kan aan de goede verwachtingen, die zijn partijgenooten zeker van hem koesteren, aan de eischen, die ieder hem bij de vervulling van zijn nieuw, hoog ambt mag stellen.”

**

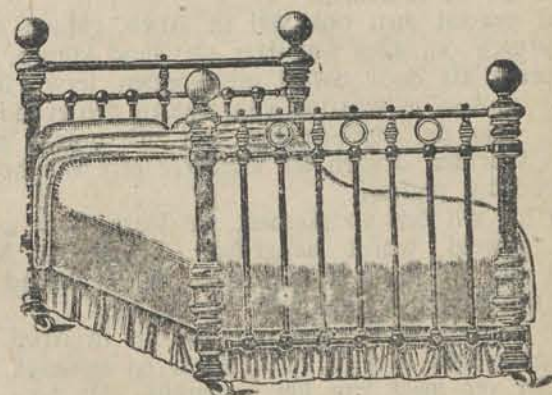
Een indische medewerker van het *Vaderland* is niet al te best te spreken over den tegenwoordigen toestand te Atjeh.

„Het gaat te mooi”, zegt hij, „volgens die berichten sedert Swart het bestuur over Atjeh aanvaardde en we weten het nu toch wel, dat Van Daalen

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 □ DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN.

— GROOTE KEUZE —
van af het beste tot het eenvoudigste.

MAGAZIJNEN GESLOTEN VAN half een TOT twee UUR.

Taxatie en Onderzoek.

TAXATIE van handelszaken en koopmansgoederen, bij zaakdeelname, koop en verkoop, brand- of waterschade; bij scheiding en erfenis.

H. van Holk, Notarieel-
Accountant
42 Gedempte Burgwal 42
DEN HAAG.

Accountants-onderzoek.

The Berlitz School,

welbekend bij allen die met verlot in Nederland vertoeven.
Noordeinde 58a. - Telef. 2234.

TALEN

Duitsch - Engelsch - Fransch,
Italiaansch - Spaansch - Rus-
sisch - Hollandsch, enz. enz.
door leeraren, uit de desbetreffende landen, die
eene zuivere uitspraak, vrij van dialect, bezitten.
Conversatie - Vertalingen - Literatuur.

BRENDEL & Zonen

Wijnhandel Likeurstokerij

Zoutmanstr. 63 □□ Prinsstraat 114
- TELEFOON 4905 - □□ - TELEFOON 5448 -

Vraagt uitvoerige prijscourant.
Scherp concurrerende prijzen. - 5 % dividend.

niet had behoeven af te treden om in Atjeh tot betere toestanden te komen. Eenmaal een einde gemaakt aan het gekuip en gekonkel van den door Van Heutsz te Kota-Radja onder mediocre omstandigheden achtergelaten Soeltan, door de verbanning van dezen, had men Van Daalen de gelegenheid moeten geven de naweën van die politieke fout van zijn voorganger te boven te komen.

Dat gevoelt men ook wel in Atjeh, getuige o.m. het streven om alles wat daar tot stand komt te proclameeren als door Swart uitgevonden, terwijl daaronder zooveel is waartoe Van Daalen den grondslag legde. Wat de Atjeh-enquete met zich bracht, moet thans vruchten dragen ter meerdere eere van het tegenwoordig regime.

En het wil ons voorkomen, dat daarmee de waarheid geweld wordt aangedaan. Dat men in Atjeh thans niet op den goeden weg is, in één woord dat de Atjeh-humbag andermaal hoogtij viert.

We beleven weder den tijd, dat het in Atjeh met reuzenschreden moet vooruitgaan en mogelijk zijn we niet ver meer van het oogenblik, dat voor het Nederlandsche volk ten tweeden male een pacificator van Atjeh te huldigen valt. Zou men den veel geroemden heer Swart zoo maar laten heengaan?

Schrijver geeft vervolgens eenige staaltjes, die bewijzen, dat er te hoog wordt opgegeven van de medewerking van hoofden en bevolking om de partij van verzet onschadelijk te maken.

De onderwerping der Atjeh-lieden wordt door ons als het ware „gekocht”.

„Het is te Atjeh tegenwoordig werken uit een ruime beurs”, schrijft hij, „daarvan vallen ook staaltjes te vermelden uit de Alaslenden, waar men als het ware tegen elkander opbiedt om toch maar de meeste berouwvolle (?) zondaren te kunnen aanbrengeen.

Wij kunnen met zoodanig optreden geen vrede hebben en betreuren het, dat aan de doelbewuste, krachtige politiek van Van Daalen zoo spoedig een einde kwam om plaats te maken voor een jacht maken op effect.

Veel anders is het niet wat men tegenwoordig in Atjeh te zien krijgt.

Zooveel is zeker, dat misdadigers, die uitgeweken zijn, vergiffenis krijgen als ze zich maar melden, terwijl zij, die niet uitgeweken zijn, voor een eenvoudigen diefstal in het boevenpak gestoken worden.

Het is meer verdoond in Atjeh.

We willen het voorloopig hierbij laten. Wellicht, dat het jaarverslag over Atjeh, dat als bijdrage in het biennecort verschijnend Koloniaal Verslag wordt opgenomen, de gelegenheid geeft om nader terug te komen op deze aangelegenheid.

„Het vorenstaande geven we”, aldus de conclusie van den schrijver, „ter overweging aan hen, die belang stellen en moeten stellen in den gang van zaken op Atjeh.”

In de jongste Atjeh-kroniek der Nieuwe Courant wordt o.m. ook het een en ander over onze vestiging te Sabang gezegd, dat o.i. ter harte

dient genomen te worden. Zoo schrijft de chroniqueur:

„In de Straits wordt als bij intuïtie gevoeld, dat Atjeh een concurrent van betekenis kan worden. Men handelt er soms alsof het reeds zoover is, zich zoodoende ongetwijfeld voor overvleugeling behoudend!”

Zoo noemde begin Januari j.l. de Singapore Free Press het een „ernstig verschijnsel, dat zooveel schepen, die vroeger Singapore aandeden, thans naar Sabang gaan voor het innemen van steenkolen en provisiën. En dat doen nog wel Britsche schepen! Men weet het: de vurigste jingo's vindt men buiten het Vereenigd Koninkrijk!”

Er zijn — zoo murmureert genoemd blad — ontwaarde Britsche gezagvoerders, — in dienst van niet minder ontwaarde reeders, die zulks goedvinden, — die voor de reis naar het westen te Singapore voor slechts 2 dagen kolen en victualie opdoen, maar te Sabang voor... 17 dagen! Zelfs voor de oostelijke route levert Sabang 10 dagen kolen en provisiën tegen Singapore... niets. Inderdaad geschiedt dit; echter bij zoo weinig schepen, dat het overmachtige Singapore er geen schade van betekenis door lijdt. Wanneer er toch in de Sabangsche haven, alles meegerekend — dus vaartuigen van ons auxiliair eskader, van de gouvernements-marine, Hollandsche mailbooten en booten van de Paketvaart-Mij. enz., plus de buitenlandsche stoomers — 35 schepen per maand komen, en er 15,000 ton kolen — afladingen meegerekend — worden ingenomen, dan juicht men over de groote drukte.

Tot dusver is het nog niet voorgekomen, dat er dagelijks één schip van de groote vaart binnenviel.

Nu zijn wij de laatsten, die minachtend over Sabang oordeelen. De Sabangbaai is een zeldzaam schoone haven. Golfslag is er niet; bij de steigers staat 30 voet water, in 't midden meer dan 50 voet, zoodat er, zelfs in een zeer verwijderde toekomst, geen zeekoloss denkbaar is, die er niet zal kunnen liggen. Het laden en bunkeren gaat er knaphandig met elektrische transporteurs en den machtigsten elevator van geheel Oost-Azië. Maar bij al deze technische voortreffelijkheden ontbreekt er zowat van alles, dat een wereldhaven als Singapore volop biedt.

Het is verklaarbaar, dat menig reiziger, die Sabang aanded, werd gesuggereerd door de nautische schoonheid en eigenaardige geschiedenis van de haven. Doch bij nuchter nadenken ziet men in Vlissingen veeleer een geduchten concurrent voor Antwerpen, dan in Sabang voor Singapore. Weshalve de Free-Press het wel wat te belachelijk maakt, wanneer ze betoogt, dat om met Sabang te concurreren, „te Singapore alle mogelijke onkosten voor loodsden, kaai-gelden, kleinere heffingen etc. afgeschapt moeten worden.” Echter is zulke Sabangvrees volstrekt geen uitzondering in de Straits. Ze geeft ons reden te vragen, wat de Britten dan wel in die haven zien. En dat moeten wij er dan ook van trachten te maken.

Welnu, de Free-Press ziet in Sabang „een ernstig mededinger van Singapore”, omdat er „niet de minste belastingen behoeven te worden betaald,

„Ja, en wij moeten zorgen, dat hij er eene vindt ook, Leentje. Jij moet mij daarbij helpen.”

„O zoo, wil jij voor huwelijksmakelaar spelen en ik zou je daarmee moeten bijstaan? Dank je wel. Of wacht!” Margaretha's gelaat heiderde eensklaps op, een gunstig glimlachje speelde om haar mond. „Ik krijg daar eensklaps een inval”, ging zij voort. „Ja, stuur Albin Fischer maar eens naar mij toe. Je zei immers, dat het portret van Frits hem aan iets herinnerd had. Welnu, ik wil het treurspel van zijn ontgoocheling in een blijspel veranderen, waarover wij allen hartelijk zullen lachen, hij zelf ook.”

„Zie je wel, Leentje”, zeide Bruno nu vroolijk te moede, „ik wist het wel, dat je mij zoudt helpen. Gij vrouwen zijt toch in dergelijke zaken veel slimmer dan wij mannen.”

„Jij bent voor mij, zoolang ik mij herinneren kan altijd een trouw vriend geweest, Bruno, en het is dus eenvoudig mijn plicht je nu ook eens een dienst te bewijzen.” Zij gaf hem daarop de hand en ging toen lachend voort: „Trouwens, ik verheug er mij bepaald op Albin Fischer eens goed te zeggen, waar het op staat.”

Den volgenden dag zat Bruno Hellwig rustig te schrijven op zijn bureau, toen er eensklaps hard tegen zijn deur werd geklopt.

Hellwig stooft nijdig op, maar voor hij nog tijd had naar de deur te gaan, werd deze reeds geopend en stormde de verlofganger, Albin Fischer, dien Hellwig op den eersten blik herkende, de kamer binnen.

— niet voor loodsden, letterlijk voor niets.” Wanneer het daarbij als kolen- en ververschingsstation en orderhaven een zekere voormaaktheid bezat — ja, dan zou Singapore menigen veer moeten laten. Doch tot dusver liet een en ander veel te wenschen over.

Een voornaam euvel, gebrekkige telegrafische gemeenschap, zal nu misschien spoedig tot het verledene behooren.”

Uit de O.-I. Mail.

Het Bat. Nieuwsblad van 24 en 27 Juli j.l. bespreekt onder den titel Emigratiegeknoui de voordracht van den Regent van Poerworedjo, na diens zijn in de Lampongs gehouden in de Inlandsche sociëteit te Poerworedjo, waarbij deze zijne teleurstellingen niet verheelde over de opgedane ervaringen, onder de geëmigreerde Javaansche landbouwers, nl. verschillende misstanden, als gevolg van onvloede controle.

„Ieder jaar wordt er in de Volksvertegenwoordiging met de meeste belangstelling naar den voortgang van het werk gevraagd — steeds luiden de berichten gunstig”, zegt het blad. „En de eerste de beste maal, dat er eens iemand van buiten een onderzoek doet, blijkt, dat men niet eens waarborgen heeft weten te stellen tegen geknoui, tegen de meest gewone oplichterij.

Evenals de Nieuwe Crt., die op deze artikelen de aandacht vestigt, raden wij belangstellenden aan die twee nummers van het Bat. Nieuwsblad te raadplegen, welke o.a. in de leeszaal van Oost en West, Heulstraat 17, en in de Koloniale Bibliotheek, van Galenstraat 14, te vinden zijn, maar dan tevens ook te lezen het vervolg in het No. van 3 Aug. te vinden, waarin een en ander vooral geweten wordt aan het beleid van den Resident der Lampongsche districten.

Hetzelfde blad schrijft onder „Dingen van den Dag” onder het opschrift:

De Jan Salie-geest.

„Het zijn niet alleen het binnenlandsch bestuur en de post- en telegraafdienst, die den Jan Salie-geest in de hand werken, ook bij den pandhuisdienst wordt daaraan meegedaan.

Bij den pandhuisdienst worden herhaaldelijk officieren tot controleur benoemd. Dezen worden daartoe niet uitgenoodigd, maar zij vragen zelf om die plaatsing; dus een onderscheiding is de overgang niet.

Hieruit vloeit voort, dat het ook krenkend is voor de officieren, soms minderwaardige collega's te zien benoemen in beter bezoldigde betrekkingen buiten het leger, dus ook buiten de misère van het beroep. Jan Salies!

Ook voor de administrateurs bij den pandhuisdienst, die bijna allen in meerdere of mindere mate worden getroffen door de geldelijke nadeelen tengevolge van de talloze oplichterijen, waaraan zij bloot staan, is die voortdurende inschuiwing een slag in 't gezicht.

Voor hen alleen de nadeelen van het beroep, voor de anderen slechts de voordeelen.”

De nieuw aangekomene wierp zijn city-bag in een hoek van het kantoor, zijn slappen hoed in een anderen, daarna viel hij Hellwig onstuimig om den hals. Hij scheen bepaald aangedaan te zijn, wischte zich een paar malen de tranen uit de oogen en daar iedere man altijd ontdaan wordt als hij een anderen man ziet weenen, gevoelde Hellwig zich ook bepaald niet op zijn gemak.

Doch spoedig herstelde Albin Fischer, de man van de haastige besluiten, zich weder en begon hij opgewonden te redeneeren. „Hier ben ik nu, en hoop jou en alle anderen, die ik van mijn komst verwittigd had, te verrassen. Ik ben namelijk met dezelfde boot, waarmee mijn brief ging, van Batavia vertrokken, en toen eenige dagen in Zwitserland gebleven. Zoodoende ben ik slechts een paar dagen na de Ophir in Holland aangekomen en ben nu half dol van plezier. Zie je oude jongen, men moet zoo eenige jaren in Indië zijn geweest om te beseffen, hoe goed het toch in ons oud Holland is. Geloof mij, ik zou iedereen wel om den hals willen vallen.”

„Daarom begon je maar met mij”, zeide Hellwig, aldus zijn woordenvloed afbrekend.

„Dat zie je”, ging Albin Fischer lachend voort; „je bent immers mijn beste vriend en als ik nu misschien wel wat te onstuimig in mijn begroeting ben, moet je toch ook niet vergeten, waarde vriend, dat al mijn gewaarwordingen en gevoelens eenige jaren lang als achter een sluis ingedamd hebben gezeten, en dat zij nu op eens losbarsten.”

„Ga dan toch zitten”, zeide Hellwig.

(Wordt vervolgd.)

FEUILLETON.

Een Verlofganger.

door L. SALLENTIEN.

„Maar je begrijpt toch wel, Magdalena, dat het voor mij pijnlijk zou wezen hem dit, bij aankomst, dadelijk te zeggen.”

„Wat wil je dan doen?”

„De ontgoocheling wat verschuiven totdat hij andere indrukken gekregen heeft, misschien wel tot andere gedachten is gekomen. Albin is immers veranderlijk van aard, en.....”

„Dat is hij zeker.”

Bruno zag Magdalena verrast aan. De minachtende wijze, waarop zij over den vriend van zijn jonge jaren sprak, was hem zoo geheel vreemd van haar. „Ken je hem zoo goed?” vroeg hij nu.

Zij bloosde. „Ja en neen”, luidde het antwoord. „Alleen maar van één balavond, maar dat was toch voldoende.”

„Jij moet dan toch heel jong zijn geweest?”

„Juist zestien jaar.”

„Nu, zie je wel. Een bakvischje kan toch nog niet veel menschenkennis hebben. In ieder geval zult ge toch moeten toegeven, dat Albin toen al een bijzonder knappe jongen was en heel aardig bovendien. Ik hoor, dat hij in Indië zeer in den smaak valt.”

„En nu komt hij toch in Holland eene vrouw zoeken?”

In de Java bode lezen wij over:

Visschen in Nederlandsch-Indië.

Door professor Max Weber en Dr. L. F. de Beaufort is aan de Regeering het aanbod gedaan om, zonder eenige geldelijke tegemoetkoming, gedurende minstens tien jaren al hunne krachten te wijden aan de samenstelling van een standaardwerk betreffende visschen in den Archipel. Alleen ter bestrijding van eenige aan de verwezenlijking van het denkbeeld verbonden noodzakelijke uitgaven zal jaarlijks een betrekkelijk gering bedrag op de begrooting worden uitgetrokken, en wel voor 1910 f 5000, voor elk der volgende drie jaren f 2500 en voor den verderen duur van het werk f 2000 per jaar.

Opium.

De bemoeienis met den aankoop van ruw bengalsch opium zal, met ingang van het volgend jaar, van het departement van Financiën overgaan naar dat van Gouvernementsbedrijven.

De Arabische school.

Woensdag kwam de arabische school, waar reeds zoo vaak over geschreven is, tot stand, zoo schrijft het Soer. Hbl. De leden der arabische sociëteit Alchairyah Alarabyah hebben het hunne bijgedragen om het stichten dezer instelling te verwezenlijken. De sociëteit, die vrij algemeen als rijk bekend staat, kan, voor het geval de school niet de gewenschte resultaten heeft, best een stootje velen in haar kas. Het gebouw, waar het onderwijs gegeven zal worden, ligt tegenover de arabische sociëteit op Ketapang. Bij circulaire werd, door het hoofd der Arabieren, den arabischen en bengaleeschen ingezetenen medegedeeld, dat deze school toegankelijk zal wezen voor een ieder dier natie, terwijl aan minvermogenen gratis onderwijs en schoolbehoefte zullen worden verstrekt. De naam der school zal zijn Alma-drastoel Chairyah Alarabyah en het bestuur der soos zal eveneens het bestuur uitmaken van deze school. Een slametan, die de opening voorafging, werd druk door geïnviteerden bezocht en bij die gelegenheid werd door het bestuur der school de wensch uitgesproken, dat de inrichting zich in een lang bestaan zal mogen verheugen.

In het belang van den handel.

Reeds eerder is in de Java bode melding gemaakt van het bestaand voornemen om bij het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid een bureau op te richten, in hoofdzaak op den voet van de afdeling Handel van het Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel. Voor dat doel is op de ontwerp-begrooting voor het volgend jaar een som van f 20.000 uitgetrokken.

Voorzitter van Gemeenteraden.

In verband hiermede schrijft de Locomotief naar aanleiding van de benoeming van den heer P. K. W. Kern in de plaats van den heer Priester, ass.-resident van politie, tevens voorzitter van den gemeenteraad van Semarang:

„De heer Kern heeft zijn geheelen diensttijd doorgebracht in de binnenlanden en zich voortdurend hoofdzakelijk moeten bemoeien met Inlandsche zaken. Uit dit milieu wordt hij nu plotseling overgeplaatst naar een hoofdstad met eene talrijke Europeesche bevolking, aan het hoofd geplaatst van een politiecorps, dat zich in een staat van overgang bevindt en benoemd tot voorzitter van een der drie voornaamste gemeenteraden, bij welken zeer ingewikkelde vraagstukken hangende zijn.

„Alvorens over deze h. i. zonderlinge, om niet te zeggen roekeloze, handelwijze der Regeering een en ander in 't midden te brengen, stelt de Loc. ten overvloede voorop, dat daarmede volstrekt niets onaangenaams bedoeld wordt aan het adres van den nieuw-benoemde.

„Bij de instelling van de Indische gemeenteraden, in 1905 en 1906, hebben wij, en anderen eveneens, erop gewezen, — zoo betoogt de Loc. dan — dat de Regeering er zoo spoedig mogelijk voor moest zorgen, de beschikking te erlangen over ambtenaren die van de gemeentelijke huishouding eenige studie hadden gemaakt.

„Men had onder de jongere assistent-residenten van Java kunnen zoeken naar mannen, die zich aange-trokken gevoelden tot den werkkring van hoofd van plaatselijk bestuur in een stad met een gemeenteraad; men had sollicitanten in de gelegenheid kunnen stellen, in Nederland eenige daartoe noodige kennis en bekwaamheid op te doen; men had — ook hierop drongen wij destijds aan — tijdig kunnen zorgen, dat een nieuwbenoemd gemeenteraadsvoorzitter naast zich zou vinden een secretaris, eveneens onderlegd in gemeentelijke administratie en de moderne behartiging van gemeentebelangen.

„Niets van dat alles is geschied; thans, na vier ja-

ren, beschikt de Regeering nog over geen enkel ambtenaar B.B., die van deze zaken eenige speciale studie heeft gemaakt.

Men gaat de politie reorganiseren, maar straks zal men die gereorganiseerde politie moeten stellen onder het bevel van personen, die nimmer geleerd hebben, hoe eene moderne stadspolitie moet worden bestuurd en opgeleid.

„Men had het ambt van hoofd van plaatselijk bestuur in steden met een gemeenteraad eenigermate moeten losmaken van het departement-B.B. en van de hiërarchie in het corps, opdat de burgemeester, slechts één man, den gouverneur-generaal, boven zich hebbend, zijne houding in zake de waarachtige belangen der Indische gemeenten in geen enkel opzicht afhankelijk zou behoeven te stellen van het inzicht van chefs, die zijne verdere toekomst als ambtenaar B.B. in handen hebben.

„Men had aan dit ambt meerdere continuïteit moeten geven. Ook dit is niet geschied. Het gevolg is, dat op de meest hachelijke oogenblikken aan het hoofd eener Indische gemeente kan worden geplaatst een ambtenaar, volslagen onbekend met moderne gemeentelijke huishouding in 't algemeen en met de speciale belangen en aangelegenheden der gemeente aan welker spits hij wordt gesteld.

De assistent-residenten, die zich zelve kennende en zeer wel bevroedende, dat zulke scheeve toestanden slechts kunnen uitloopen op gevaarlijke onaangenaamheden voor hunne persoon en hunne carrière, hebben het land aan assistent-residents-posten waaraan het presidium van een gemeenteraad is verbonden. De Regeering echter beveelt en zij hebben te gehoorzamen. Zij gaan, met tegenzin, zonder hart voor de stad, welker toekomst voor een deel van hun beleid zal afhangen, zonder eenige bijzondere kennis van hun nieuwe terrein van werkzaamheid, slechts vermoedend dat dit terrein vol voetangels en klemmen ligt. Na een paar jaar vertrekken zij naar elders, of gaan met verlof, den hemel dankend, dat zij van dat lamme baantje verlost zijn; en hun opvolger komt even onwetend en met evenveel tegenzin het ambt aanvaarden als zij deden.

„Wat kan er toch onder zulke omstandigheden van de Indische gemeenten terecht komen?“ vraagt de Loc. ten slotte. Is 't niet, alsof de Indische Regeering met voordacht de bestuurs-decentralisatie wil doen mislukken? Want hier is geen quaestie van onmacht; al 't bovenaangegevene was uitvoerbaar geweest in de laatste vier, vijf jaren. Hier moet of totale onverschilligheid of bepaalde onwil in 't spel zijn geweest.”

WEST-INDIË.

Goudontginning van Bestuurswege.

Bij de behandeling der ontwerp-begrooting voor 1910 werd door den heer Coutinho in de Koloniale Staten het denkbeeld geopperd, om, ter versterking der koloniale middelen, een goudontginning van bestuurswege aan te vangen in het gebied van de Grankreek, waar hij het (onvoltooid gebleven) mijnbouwkundig onderzoek van gouvernementswege eenige jaren geleden gunstige resultaten werden verkregen.

Volgens de „Suriname“ heeft de gouverneur eene commissie benoemd, bestaande uit: den administrateur van financiën, als voorzitter, en de heeren H. J. Bosch, administrateur van eene onderneming tot ontginning van delstoffen; J. M. da Costa, ontginning van goud en balata; D. Coutinho, lid der Koloniale Staten; W. L. Loth, gouvernements landmeter; F. P. Pietermaat, directeur der koloniale spoorwegen, als leden, en den heer C. E. Charlouis, commissie ten domeinkantore als secretaris met uitnoodiging om te overwegen en te adviseeren omtrent de volgende vragen:

„verdiert het uit een financieel oogpunt aanbeveling om op de terreinen in het stroomgebied van de Grankreek delstoffen door het Gouvernement te doen ontginnen?”

Zoo ja, op welke wijze zal dan de ontginning moeten geschieden en hoeveel kapitaal zal daarvoor benoedigd zijn, en welke wetelijke regeling zal voor een gouvernements-ontginning van bedoeld terrein noodig zijn? (wordende eventueel eene ontwerp-verordening met memorie van toelichting tegemoet gezien).

Zoo neen, is dan aanwijzing van het bedoelde terrein voor eene tweede proefneming met het kleinbedrijf in de goudindustrie aan te bevelen, en zoo ja, op grond waarvan?

Wijziging tarief invoerrechten.

In eene den 18en Mei te Paramaribo gehouden vergadering van kooplieden werd eene Commissie benoemd tot het onderzoeken en formuleeren van de

bezwaren die voor den handel kunnen voortspruiten uit de aanhangig gemaakte ontwerp-verordening, betreffende het tarief van invoerrechten.

De commissie bestond uit de heeren R. N. G. M. Bär von Hemmersweil, J. E. de Neef, Adolf Nassy, A. F. C. Curiel, D. Fernandes Jr., S. H. Pos, Wong Lun Hing, George R. de la Fuente, Juda Fernandes en J. R. Samson.

De commissie heeft verslag uitgebracht van haar onderzoek. De bezwaren, die bij het onderzoek aan het licht kwamen, zijn nedergelegd in een nota, die de adhaesie verwierf der vergadering, en aan den Gouverneur zal worden aangeboden met een request, inhoudende het eerbiedig verzoek aan den Gouverneur, om, op grond van de aangevoerde bezwaren, het ontwerp te willen intrekken, of, zoo daarvoor geen redenen kunnen worden gevonden om ten minste zoo veel mogelijk rekening te willen houden met de door den handel wenschelijk geachte wijzigingen.

In hare nota acht de commissie den tijd om een eindoordeel te vellen over de resultaten der tarijsherziening van 1907 nog niet gekomen. Wel meent men te kunnen constateeren, dat de koopkracht der bevolking uitgeput is en bezwaarlijk nieuwe verhooging kan dragen.

Ook uit technisch oogpunt gaf het ontwerp tot vele bedenkingen aanleiding. Zoo bv. acht men de bepaling van „den loopenden prijs“ (die voortaan in plaats van den factuursprijs zou moeten gelden) practisch zeer bezwaarlijk, zooals ook in Nederland is gebleken. Bovendien vreesde men, dat hierdoor nog meer tijdverlies bij de inkleding zou ontstaan, dan nu reeds het geval is sedert de nieuwe scheepvaartverordening.

Onbillijk achtte men ook, dat iemand, die, verlegen zijnde om de goederen, deze direct inklaart met betaling (onder protest) van hooger recht dan hij meent verschuldigd te zijn, in dat geval geen aanspraak zou hebben op beroep.

Nog andere bezwaren worden in de nota ontwikkeld, waarmede de vergadering geheel accoord bleek te gaan.

Verwisseling Cramer-Van Hall.

Met zekerheid kan „Onze West“ thans mededeelen, dat dr. P. S. J. Cramer van het Indisch landbouwdepartement in April van het volgend jaar te Paramaribo wordt verwacht, om de plaats in te nemen van dr. C. J. J. van Hall als directeur van het landbouw-proefstation. Dr. van Hall vertrekt vermoedelijk reeds in December.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Bij zijne geboorte zijn de oogen van den mensch dof en is zijn lichaam zwak zegt Boedi Darma in de Perniagaan, en naar mate hij in lichaamskracht toeneemt worden de oogen helderder, de ledematen sterker, en ten slotte is de mensch lichamenlijk het meest volmaakte schepsel op aarde. Maar onderwijs heeft hij noodig om ook zedelijk op een hoog standpunt te komen. Van jongst af koestert ieder mensch het verlangen om vooruit te komen. Zoo zal ook de vader, die zijn kind in de armen der moeder aanschouwt, hopen, dat het spoedig zal leeren kruipen en daarna loopen en praten. Reeds vroeg zal hij het kind goede manieren leeren, op zesjarigen leeftijd zendt hij het naar school, hopende, dat het met succes de verschillende klassen zal doorloopen, al kunnen zij, die niet bemiddeld zijn, hunne kinderen slechts de lagere school laten bezoeken.

Koesterde de mensch niet den wensch om zich meer en meer te bekwamen, hij zou op een lagen trap van geestesontwikkeling blijven staan. Zelfs de menschen, die door anderen voor zeer geleerd worden gehouden, streven steeds naar vermeerdering van kennis. Het is wonderbaar, wat door den mensch dank zij zijne kennis en ontwikkeling, reeds is tot stand gebracht! Over het algemeen wordt beweerd, dat wij nu in een tijdperk van algemeenen vooruitgang leven; er zijn echter ook personen, die van meening zijn, dat wij thans een periode van achteruitgang doormaken, besluit de schrijver, die persoonlijk echter overtuigd is, dat de inboorling van Ned.-Indië tegenwoordig op den weg van meer algemeene ontwikkeling is.

Het bovenstaande halen wij hier aan als een der vele voorbeelden, hoe het meer en meer ontwakend streven zich ook in de Inlandsche pers uit.

In hare „Zaterdagse causerie“ bespreekt de Bintang Soerabaja de heersche ontevredenheid onder het Inlandsche ambtenaarscorps. Zij mopperen niet zonder grond, zegt dit blad. Jongelieden verlaten de opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren op ongeveer twintigjarigen leeftijd, en kunnen dan terstond een landsbetrekking krijgen. Eerst als zij na 30 jaren, dus op vijftigjarigen leef-

tijd, op eervolle wijze den dienst verlaten ontvangen zij als pensioen een vierde van hun vroeger salaris. Personen, die niet anders dan de lagere scholen bezocht hebben, kunnen pas op 30- of 35-jarigen leeftijd een vaste berekking bekomen en dus op nog ouderen leeftijd pensioen krijgen. Nu de menschen niet meer zoo oud worden als vroeger, kunnen dergelijke gepensioneerden slechts zeer korten tijd van hun pensioen genieten en vervaait dit al spoedig weder aan den Lande. Waarom kan het aantal dienstjaren, dat recht geeft op pensioen, voor inlanders niet hetzelfde zijn als voor europeanen? Geurende hun dertigjarige dienst kunnen de Inl. ambtenaren niet eens verlof krijgen, tenzij wanneer het dringend noodig is, bijv. in geval van ernstige ziekte, sterfgeval van een familielid of bij huwelijk van bloedverwanten. Inl. ambtenaren durven slechts zelden verlof vragen, uit vrees voor lui te worden genouden. Als het niet zeer noodzakelijk is, doen zij dus het verzoek daartoe niet. En het is zoo goed, dat zij ook eens andere plaatsen zagen, het verschil konden zien tusschen de streek waar zij werkzaam zijn en andere oorden, om het goede dat zij elders opgemerkt hebben, na te volgen. Daarom raadt het blad den ambtenaren aan om in de verschillende afdelingen van Boeti Oetomo deze belangrijke kwestie eens voor te brengen, en zoodra men het daaromtrent eens is geworden, en de instemming van den regent heeft verkregen, bij het Hoofdbestuur der vereniging er op aan te dringen, dat dit alle moeite zal doen om het minimum aantal van dertig dienstjaren, dat recht op pensioen geeft, verminderd te krijgen, alsook worde ingevoerd, dat aan de inlandsche ambtenaren na zesjarige dienst een verlof van minstens drie maanden toekomt. Om andere streken te bereizen, gelijk thans reeds o. a. den Inl. onderwijzers en landraadsvoorzitters wordt toegestaan.

Een zoon van een regent, zegt Spion Ambon in de Pemberita Betawi, wordt bij ons meer geëerd dan die van een wedono en een zoon van een wedono geniet weer méér onderscheiding dan die van een onderwijzer, kortom, de zoon van een hooger geplaatsten inlandschen ambtenaar is meer in aanzien dan die van een lagergeplaatste, terwijl de kinderen van niet-ambtenaren, b.v. van die van handelaars, in het geheel niet in tel zijn. Iedere ambtenaar wordt hooger gesteld dan een partikulier sadja. Daarom acht de inhoorling dan ook het bemachtigen der W. knopen en het passament van de pet als het allerhoogst en verlangt hij daarnaar, ook al moest hij daartoe jaren lang zonder belooning in het zweet zijns aanschijns arbeiden. Dat is niet alleen bij den javaan het geval, ook de amboonees is van dezelfde kracht. Deze wordt veel liever klerk of onderwijzer, dan schoenmaker, timmerman, metselaar of kleermaker. Als hij een bezoldiging van vijftig tot zestig gulden krijgen kan, is het begrijpelijk, want dan verdient hij méér dan de timmerman of metselaar. Maar hoe is 't mogelijk, dat men verkiest klerk te worden op een maandelijksch salaris van vijf gulden of kwekeling op een bezoldiging van vijftig cent per dag in stede van een tiink ambachtsman te worden, die toch een dagloon van één gulden tot één daalder kan verdienen? Is het niet dom? roept schrijver uit. De meeste ambooneezen evenwel hechten meer waarde aan eerbewijzen, aan een goed bestaan, vervolgt hij. Een karig bezoldigd godsdienstonderwijzer b.v. mag als europeaan gekleed gaan, en men spreekt hem aan met „T o e w a n” (= mijnheer). De ambachtsman daarentegen, al geniet hij een ruim dagloon, draagt de nationale kleederdracht van het ambonsche volk en wordt eenvoudig „O o m J a c o b” of „O o m N a n i” genoemd. Schrijver verheugt er zich over, dat zijne bloedverwanten een uitzondering hierop maken. Deze gaan liever in ons Indisch reger dienst nemen als soldaat of een ambacht uitoefenen tegen een ruim dagloon, dan godsdienstonderwijzer te worden en een kummervol bestaan te leiden.

Van betrouwbare zijde verneemt de Pantjaran Warta dat bij gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin aan de Regenten van Tjandjoer, Soemedang en Banjoemas den Pangeranstitel verleend zal worden. Als dit bericht juist is, heeft dan misschien ook het voorkomende in het nummer van dit blad van 18 Maart j.l. de aandacht der autoriteiten getrokken?

WAT DE CHINEES VERTELT.

Met behulp van het Indisch Gouvernement, zegt Tan Soey Bing in de Tiong Hoa Wi Sien Po, zijn talrijke afdelingsbanken opgericht, ten doel hebbende den kleinen man te helpen, den desaman, die geen bedrijfskapitaal heeft om een begin te maken met den veld- of tuinarbeid. Bij deze banken kan hij geld opnemen tegen geregelde maandelijksche afbe-

talingen gedurende twee jaar tegen een laag te noemen interest. Daardoor wordt hij niet gedwongen, naar den arabier te loopen, die een hooge rente eischt. Indien zijn oogst werkelijk mislukt is, kan de termijn van betaling met een jaar verlengd worden. Het is duidelijk, dat dergelijke banken een groot nut zijn voor de bevolking, vandaar dat ze steeds in aantal toenemen en binnen een tijdsverloop van hoogstens drie jaren zal men volgens schrijver deze overal aantreffen. De door de gemelde credietinstellingen gemaakte winst is niet gering. Over 1908 bedroeg die pl.m. f 2.000.000*). Iedereen, onverschillig van welken landaard, mag aan die banken zijne spaargelden toevertrouwen, maar geld opnemen mogen alleen inboorlingen. De Chinees kan geen geld van een afdelingsbank in leen bekomen. Er zijn echter tal van chineezen, die in armoede leven, en dringend hulp behoeven, roept schrijver uit. Hij schrijft dit artikel niet om van het Gouvernement gedaan te krijgen, dat ook de chinees geld van die banken kan opnemen, maar hij verwacht, dat een bank voor chineezen opgericht wordt door chineezen, welke niet alleen hulp verstrekken, maar ook winst maken zal. Wanneer een dergelijk geldinstituut bestaat, zullen tal van in nood verkeerende chineezen gesteund kunnen worden. Zij kunnen een klein bedrijfskapitaal krijgen, om daarmee te trachten een middel te vinden, dat hen in staat zal stellen den kost te verdienen. Schrijver hoopt daarom, dat zijne stamgenooten een beweging in dien geest op touw willen zetten. De gegoeden onder hen zullen zeker wat voor de minderbevoorechten over hebben.

Het beste komt hem voor een naamloze vennootschap op te richten met aandelen van f 100 of f 250. Voor elke afdeling zal men aan een bedrag van ongeveer f 25.000 genoeg hebben, verdeeld in aandelen van f 250. De deelnemers behoeven niet dadelijk het geheele bedrag te storten. Men begint met bijv. eerst f 100 te vragen; het overige geschiedt bij maandelijksche stortingen van f 5 of meer. Schrijver verneemt, dat voor kleine plaatsen een bedrijfskapitaal van f 10.000 voldoende zal blijken en durft hopen op de offervaardigheid der gegoede Chineezen ten bate hunner behoeftige rasgenooten.

*) Dit is vermoedelijk een schrijf- of drukfout, en zal het eijfer denklijk een nul minder tellen. Het gezamenlijk bedrag van het kapitaal der verschillende banken is misschien niet veel minder dan 2 miljoen.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 4 Aug. '09.
Het Soer. Handelsbl. t/m 3 idem.
De Sumatrapost t/m idem.
De Delicourant idem.
De Padanger t/m 23 Juli '09.
Suriname. Nieuws- en Adv.blad t/m 4 Aug. '09.
Nieuwe Surinaamsche Courant t/m 5 Aug. '09.
Javasche Courant No. 60 en 61.
Ned.-ind. Effectenblad No. 30.
De Indische Mercur No. 35.
Handelsberichten v/h Min. v. Landbouw No. 128.
Sinar Matahari t/m 16 Juli '09.
Poetri Hindia No. 12.
Soerja Soeminrat No. 7.
Jong Indië No. 2 en 3.
De Banier No. 31.
Exportblad No. 783 en 784.
Weekblad van Indië No. 12 t/n 14.
De Stem van Indië No. 29 en 30.
Neerlandia No. 8.
La Quinzaine Coloniale No. 15.
Die Deutsche Kolonial Zeitung No. 33 en 34.

Oost- en West-Indisch literatuur-overzicht.

De Nederlanders op de West-Indische eilanden.

In 1901 werd door den heer J. H. J. Hamelberg een aanvang gemaakt met een hoogstbelangrijke publicatie, eene archiefstudie over de geschiedenis der Nederlanders op de West-Indische eilanden. Het toen gepubliceerde bevatte het eerste gedeelte van de Benedenwindse eilanden Curaçao, Bonaire en Aruba. Thans is daarop het vervolg en slot verschenen, en bevat het geheele werk een uitstekende bron voor de beoefenaren der geschiedenis van genoemde eilanden. Hierbij dient echter vermeld, dat de schrijver er reeds in zijn Voorwoord, gedateerd Augustus 1901 op heeft gewezen, „dat de archieven der oude West-Indische Compagnie zeer incompleet zijn, zoodat voor het tijdvak 1634—1674 betrekkelijk van slechts

weinighe oorspronkelijke documenten is gebruik gemaakt kunnen worden.”

Wat de overige West-Indische eilanden betreft, nl. St. Eustatius, Saba en St. Martin, daarvan gaf de heer Hamelberg het eerste gedeelte in 1903 in het licht, doch zal helaas, naar 't zic. laat aanzien, het vervolg en slot niet worden uitgegeven, evenmin als dat gedeelte van des schrijvers arbeid, waarin de geschiedenis der voormalige Nederlandsch West-Indische eilanden Tobago, St. Croix en Tortola zou worden behandeld.

De heer Hamelberg toch schrijft (bl. 220 zijner zoeven verschenen studie over Curaçao) letterlijk: „Tot mijn leedwezen is mij bericht, dat met het bekostigen van deze uitgave de kas van het Geschied-, Taal- en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen is uitgeput. Het genootschap, ofschoon niet ontbonden, heeft feitelijk opgehouden te bestaan. De contributies komen niet meer in en dus kan er geen sprake zijn van het bekostigen door het genootschap der uitgave van het vervolg op de geschiedenis van St. Eustatius, St. Martin en Saba, en van het deel, waarin de geschiedenis der eilanden Tobago, St. Croix en Tortola zou worden behandeld.”

Ongetwijfeld zal deze mededeeling de velen, die met de interessante studie van den schrijver kennis maakten, in hooge mate teleurstellen, en is het dan ook te hopen, dat de weg alsnog worde gevonden — hetzij door Regeeringssteun, dan wel door steun van een der vele hier te lande bestaande wetenschappelijke instellingen met betrekking op de Indien — welke kan leiden tot publicering van het nu achtergehoedene, want inderdaad is op deze publicatiën van den heer Hamelberg in alle opzichten van toepassing: dat zij in een bestaande behoefte voorzien.

Want gaarne maken wij de woorden van den schrijver (Voorbericht, 1901) tot de onze: De tot nu verschenen geschiedenissen van de kolonie Curaçao bepalen zich voornamelijk tot het hoofdeiland der kolonie. Slechts met een enkel woord wordt in die werken terloops gewag gemaakt van de eilanden St. Eustatius, Saba en St. Martin en van de overige eenmaal door Nederlanders gekoloniseerde Antillen wordt in het geheel niet gerept. Als een onderdeel der Vaderlandsche geschiedenis kan een vermelding van hetgeen door Nederlanders op de West-Indische eilanden werd verricht, echter niet van belang zijn ontbloeit, en ik heb dan ook gemeend mijn onderzoek uit te moeten strekken niet alleen tot die West-Indische eilanden, welke nog tegenwoordig in het bezit der Hollanders zijn, doch tot alle, welke door Nederlanders werden gekoloniseerd en korter of langer in hun bezit zijn geweest.

Dit onderzoek heeft geleid tot de ontdekking van vele feiten, die ik overigens vond geboekstaafd en het bewees mij tevens de onvolledigheid en onbetrouwbaarheid van de meest bekende werken over Curaçao.”

Eigen Haard.

Het jongste Nr. geeft twee bijdragen (fraai geïllustreerd) over de Prinses Juliana-feesten in de colonie Curaçao en onderh. De eerste is getiteld: Feestvieringen op Curaçao ter eere van de geboorte van Prinses Juliana met foto's van „een ijverig lid van het Algemeen Nederlandsch Verbond” en tekst ontleend aan den Amigoe di Curaçao, waaruit blijkt „dat de vaderlandsche geestdrift zich in dit tropische gewest even krachtig en even algemeen openbaarde als bij ons in patria.” De tweede is geschreven door Joh. Scheuerman en getiteld: „Hoe op het West-Indisch eiland St. Martin naar aanleiding van de geboorte van de kroonprinses, feest gevierd werd.”

Nu we het toch over de West hebben, zij ten besluite melding gemaakt van een opstel van Prof. D. van Blom aan de Technische Hoogeschool te Delft in het Juli-nummer van de Revue économique internationale, getiteld: La main d'oeuvre dans la colonie de Surinam.

Lichtstralen.

De nieuwe aflevering van het hiergenoemde Zendingstijdschrift, (No. IV van jaarg. 1909), bestaat uit een door zendeling J. H. Neumann vertaalde bijdrage van den goeroe N. Ponto, getiteld: Uit den aanvang der Karo-Batak-zending. Op eenvoudige wijze vertelt hier Nikolaas Ponto (een van de Minahassische helpers, die zendeling H. C. Kruijt indertijd medebracht om den arbeid onder de Karo-Bataks in Deli, Oostkust van Sumatra te beginnen) van zijn ervaringen onder de onbeschaafde Bataks, van hun heidenschen godsdienst, gebruiken enz. Aan het slot wijst de vertaler nog op het noodzakelijke van het optreden der zending in die streken en zegt o.a.: „Belangrijk is deze arbeid vooral daarom omdat de stammen der Bataks aan het zuiden van het Toba-meer grootendeels reeds tot het Christendom zijn overgegaan, maar als de stammen aan de noordzijde van het meer, nl. de Timoer- en Karo-Bataks,

niet voor het Christendom gewonnen worden, dan zijn zij binnenkort een prooi van den Isam."

Bibliotheken in Ned.-Oost-Indië.

In het jongste Nr. van de zgn. „Groene Amsterdamer" een artikel over bovengenoemd onderwerp, ondertekend G. V.

Om de belangrijkheid van het onderwerp — dat inderdaad eene nadere beschouwing verdient, waarvoor ook wij weldra in dit Weekblad gelegenheid hopen te vinden — willen we een oogenblik bij dit artikel stil staan.

De schrijver wijst in de eerste plaats er op, dat hier te lande telkens geklaagd wordt over gemis aan belangstelling in bibliotheekvragen en in onzen Oost niet er op dat punt al niet veel beter zal uitzien. Volgens den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië 1909, tweede gedeelte, pg. 485, zijn er in geheel Oost-Indië acht, zegge 8, bibliotheken.

„Genoemd worden een volksbibliotheek te Buitenzorg, te Banjoeng, te Semarang, te Malang, te Djokjakarta, te Soerakarta, te Ternate en te Pekalongan. Van al deze bibliotheken wordt alleen het bestaan vermeld, alsmede het min of meer voltallig bestuur, terwijl van vijf ook is opgegeven wie als bibliothecaris fungeert. Waar genoemde Regeeringsalmanak in rubrieken is ingedeeld, zou men geneigd zijn, de bibliotheken te zoeken onder de afdeling Onderwijs. De „Ambtenaar ter Algemeene Secretarie te Buitenzorg, belast met de samenstelling van den Regeeringsalmanak" heeft ze echter een plaatsje gegeven bij de..... Instellingen van liefdadigheid!!"

G. V. vindt hierin aanleiding den betrokken ambtenaar te verzoeken in een volgende uitgaaf de bibliotheken een meer passende plaats in te ruimen, en tevens de opgaaf wat aan te vullen, door een korte geschiedenis van elke bibliotheek op te nemen, iets te vermelden over het aantal boekdeelen, den catalogus, den tijd van openen en sluiten, enz.

In veel opzichten komt de schrijver dan zelf te gemoeit in deze leemte en weet allerlei bijzonderheden mede te deelen over een aantal in Indië gevestigde bibliotheken van minder of meer beteekenis. Terloops voert hij daarbij ook aan de bibliotheek van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, „die in het bezit van een vrij goede bibliotheek moet zijn."

Wij mogen den schrijver dankbaar zijn, dat hij de aandacht eens heeft gevestigd op deze aangelegenheid, die, zooals gezegd, voor ons aanleiding kan wezen op dit onderwerp dieper in te gaan. Want... blijkbaar weet G. V. totaal niet af van het bestaan van meer belangrijke bibliotheken in Onze Oost dan de door hem vermelde. We noemen bijv. de hoogstbelangrijke bibliotheken van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, de Kon. Natuurkundige Vereeniging, de Vereeniging tot bevordering van Geneeskundige Wetenschappen, de Algemeene Secretarie te Buitenzorg enz. enz., waarvan alle gedrukte catalogi bestaan.

De heer G. V. kan ons hierbij niet tegenwerpen, dat hij slechts het oog had op zgn. „Volksbibliotheken", daar hij ook melding maakt van bovengenoemde boekery van 's Lands Plantentuin en ook op de begroeting voor Ned.-Indië een post heeft gevonden van f 40.000, „uitgetrokken voor aankoop en binden van boeken en tijdschriften voor de Bibliotheek van het Departement van Landbouw." Dit geeft den schrijver tevens aanleiding zijn artikel aldus te eindigen:

„Het salaris van den bibliothecaris aan deze bibliotheek is vastgesteld op f 1200.— en in de toelichting tot de begroeting wordt gezegd: „de raming is verminderd met f 600.— wegens de vervanging van een derde-commies door een bibliothecaris." Of dit laatste ambt daar ook hoog aangeslagen is?"

„Er zal nog heel wat moeten gebeuren, eer men in Indië zoover is, dat de bibliotheken opvoedingsinrichtingen zijn, in rang, aanzien en beteekenis geheel en al met alle soorten van scholen in het land, zowel hogere als lagere te vergelijken."

Het Mohammedanisme op Java.

In het prachtig geïllustreerd tijdschrift „Buiten" (3e jaarg. No. 34), vonden wij bij de afbeelding eener Missigit (bedehuis) op Java blijkbaar van een deskundige hand een opstelletje, handelend over bovengenoemd onderwerp, waarvan de schrijver o. m. vertelt, dat, hoewel deze godsdienst de overheerschende der Javanen is, ze toch inderdaad, en dit komt vooral in hun dagelijksch leven uit in allerlei kleinigheden, aan den ouden natuurgodsdienst getrouw zijn gebleven, hetgeen in hun rechtspraak vooral duidelijk uitkomt. „Trouwens, het armelijke aanzien van de meeste moskeën op het platteland, bewijst wel, dat het Islamisme van den Javaan niet diep zit", zegt de schr. met een uitroep teken, noewel dit o. i. evenzeer een bewijs kan zijn van der plattelands-Javanen geringe welvaart.

Ten slotte den inhoud der sedert het vorig overzicht ontvangen periodieken en afzonderlijke geschriften met betrekking op de Indië.

Weekblad voor Indië. No. 14.

De veertoonstelling te Sedati (met foto's), door W. de Keizer. — Iets over negerkunst (met teekeningen), door V. H. — Vreemde eend (Een kijkje op het leven op een suikeronderneming in den ouden tijd), slot. — Toenggoe mati (Indische schets) door Léo Daink.

De Indische Mercur. 1909. No. 34.

De rietsuikerindustrie in de verschillende landen van productie, II: Cuba, door H. C. Prinsen Geerligts (vervolg). — De krullotenziekte der cacao-boomen in Suriname, haar oorzaak en haar bestrijding, door Dr. H. M. Quanjer. — Preanger Kinabond (Verslag van vergadering). — Een wijziging van het octrooi en de statuten der Javasche Bank. — Invoer op Java in 1903. — Uitvoer van Java in 1903. — Jaarverslag van de Nederlandsche Kamer van Koophandel in Australië. — Jaarverslag van het Koloniaal Museum te Haarlem over 1908. — Instelling van een Kamer van Koophandel en Fabrieken in Suriname. — Wijziging van het reglement van den Gouvernements Telegraafdienst in Nederlandsch-Indië. — Kultuurberichten. — Financiële verslagen en berichten. Benevens de overige wekelijksche rubrieken.

Rapport betreffende terreinverkenningen en spoorwegplan voor Midden-Sumatra. Ingevolge besluit van den Gouv.-Generaal van Ned.-Indië dato 14 Juni 1907 No. 26. Batavia, Landsdrukkerij.

Rapport betreffende een onderzoek naar in te voeren stoomvaartdiensten op rivieren in Midden-Sumatra. (Met bijlagen). Batavia, Landsdrukkerij.

Adviezen van den hoofdinspecteur der spoorwagendiensten en van het stoomwezen, chef van den dienst der Staatsspoorwegen op Java, en van den directeur der burgerlijke openbare werken nopens het rapport der spoorwegverkenning in Midden-Sumatra. Batavia, Landsdrukkerij.

J. v. Roon: Een en ander over kaartprojecties, door —. Kapitein-brigadechef bij den topographischen dienst. Batavia, Landsdrukkerij.

INGEZONDEN.

Variété „Flora."

Flora Hoog, marsch, het eerste orkestnummer was zeer goed gekozen, want gedurende den geheelen avond was het Flora Hoog.

De verschillende nummers van het programma waren met zorg gekozen, in één woord prachtig. Zoowel Miss Wallenda op de rollende globe, waarmede zij zoowel voor- als achterwaarts trappen op- en afloopt als het tuffistenpaar Wallno en Gengette, wier lenigheid vooral te bewonderen viel, oogsten veel bijval.

Zeldzaam mooi waren Les 3 Liviers in hun krachtoefeningen op de dubbele draad, terwijl Lamoen, de Vlaamsche kluchtzanger, er daarna weder den lachlust in bracht.

Zelden zagen wij zoo'n uitstekende dressuur van een leger verschillende prachthonden. Clown Zertho wij bewonderen uw geduld.

La Beral de Mysterieuse grottendanseres, was in één woord prachtvol, zoowel de dansen als het décor.

Na de Pauze: The Great O'Kan, een paar eccentricen, die eveneens den lachlust opwekten.

Les Gengès Lijs viel eveneens zeer in den smaak, terwijl Les 4 Banolas in hun onovertroffen werkzaamheden aan het drievoudig rek de bewondering van het publiek gaande maakten.

De Bioscoop gaf, behalve eenige komische nummers, de Vlootrevue en de viersierde tramwagens te aanschouwen.

Het orkest onder leiding van den bekwamen dirigent Th. Blokland was uitstekend.

Den heer Humel, directeur-Gérant, verdient een woord van lof over zijn met zorg gekozen prachtprogramma.

Niemand verzuime daarom dit programma, dat tot 15 September duurt, te gaan zien. Men keert hoogst voldaan huiswaarts. R.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 30 Juli 1909. No. 06.

Dit Nummer bevat o. m. wijziging van het Reglement op het rechtswezen in de navolgende residentien: Banka, Menado, Amboina, Timor, Palembang, Lampongsche districten, Benkoelen, Zuider- en Oosterafd. van Borneo, Ternate, Bali en Lombok, Djambi, Oostkust van Sumatra, Riouw; in de gouverne-

menten Celebes en Onderh., Sumatra's Westkust en Atjeh en Onderh., zoomede in de ass.-residentie Biliton.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: 2 jaar verlof aan den ingenieur F. Goossens; één jaar aan den onderwijzer K. Sanders; den administrateur A. G. W. H. Hafkenscheid en aan den ambtenaar W. Tannenbaum.

Ontslagen: op verzoek eervol de inlandsche arts Raden Baron; de commies Mej. L. J. Snellebrand; de klerk F. Schifferling en de leerling-opziener N. A. Liedelmeijer.

Benoemd: tot ambtenaar voor Chin. zaken te Soerabaja H. J. F. Borel; tot commies te Bandoeng H. Maphar; tot machinist bij de zoutfabrieken op Madoera Ch. Deijkerhoff; tot ondervoorzitter van den landraad te Malang Mr. K. J. Pott; tot le subgriffier bij den Raad van Justitie te Soerabaja Mr. A. J. C. van Hamel; tot tijd. id. te Batavia Mr. C. J. Poortman; tot procureur-gen. bij het Hooggerechtshof Mr. A. J. Andree Wiltens; tot lid van den R. v. J. te Batavia Mr. H. G. Nederburgh; tot id. te Semarang Mr. M. C. Rogge; tot controleur B.B. op Java en Madoera H. van Ophuysen, G. H. de Man, A. Simon, H. M. van Altena, H. H. de Cock en J. F. Verhoog; op de Buitenbezittingen: O. A. Westra, H. Beeuwkes, R. A. A. W. Schreuder, A. M. Ballot en J. H. G. Boissevain; tot commies te Soerabaja J. P. Stoelman; tot griffier van de landraden Indramajoe en Madjalengka F. J. P. Keijdeniers; tot controleur in Djambi E. W. F. van Walchren.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de kapitein der infanterie W. H. Scheij.

Bevorderd: bij het wapen der infanterie tot len luitenant de 2e luit. G. Berenschot, A. J. F. Des-sauvage, E. K. A. de Neve, W. van der Poel, E. L. A. Becker, F. van der Goes, H. A. E. Jacobs, J. W. H. Kramer, M. W. J. J. van Peer, J. Hoge-wind, C. Marcus, H. M. Savalle, O. van Houten, J. van der Rest, J. A. MacLeod Manvel, H. F. L. Krämer, T. B. Masquerier Hofland, M. H. de Blauw, W. J. de Vries, F. Treffiers, L. M. van Kooten, en H. J. Ostn.

Benoemd: tot administrateur van het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier de gep. majoor-kwartiermeester van het Ned.-Indisch leger J. S. C. F. Blankenstein; tot adjudant van den chef van het wapen der genie de 1e luit. der genie T. Tanja.

Overgeplaatst: naar Palembang, de 1e luit. der genie J. H. W. Immink.

Uit de Javasche Courant van 3 Aug. 1909. No. 61.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: twee jaar verlof aan den ambtenaar ter Alg. Secretarie Th. W. Grondijs; aan den opziener van den cultuurtuin in Zuid Nieuw-Guinea I. A. Wouters; het lid van de Wees- en Boedelkamer te Semarang M. F. Braakman en den ontvanger der in- en uitvoerrechten te Panaroekan J. F. A. Apon.

Ontslagen: op verzoek eervol de ass.-resident van Bangil W. F. Lutter; de boekhouder te Medan P. H. Theuvenet; de commies te Soerabaja P. A. Ros; de onderwijzer 1e kl. Raden Natadikarta.

Benoemd: tot 2e commies te Soerabaja A. V. Klein; tot notaris te Blitar A. H. Spaan; tot lid van den gemeenteraad van Palembang Dr. E. M. G. Ahn; tot geneesheer op Banka L. Backer Overbeek; tot archivaris bij het Dept. B.O.W., H. M. Mossel; tot griffier van den R. v. J. te Batavia Mr. J. F. A. M. Buffart; tot onderwijzer 1e kl. J. P. van der Kleijn.

Geplaatst: in de res. Soerabaja de contr. H. Heijting; in Soerabaja H. I. Bussemaker; in Madoera H. van Ophuysen; in Paseroean G. H. de Man; in Kediri H. H. de Cock; in het gouv. van Celebes R. A. A. W. Schreuder en de adspirant-controleur M. Adriani; in de Lampongsche districten A. M. Ballot.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol de off. van gezondheid 2e kl. M. E. Schröder.

Geplaatst: bij het 4e depot-bataljon de 2e luit. J. Drewes; bij het 17e de 2e luit. A. P. de Vajnes van Brakell Buijs; bij het 10e de 2e luit. A. E. Brunet de Rochebrune.

Voorts bevat dit Nr. der Javasche Courant het Verslag omtrent de voornaamste gebeurtenissen in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden gedurende de maand 1909.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het stoomschip „Prins Willem IV”, gezagvoerder P. C. van der Graaf, van Amsterdam naar West-Indië via Madeira.

Acht eerw. zusters; N. Christensen; G. Ramah; M. Leyten; J. Ranshuysen; H. J. Kloet; J. du Bois; 1 Javaan.

Passagierslijst van het stoomschip „Prins Frederik Hendrik”. Gezagvoerder G. D. Nieman, van West-Indië naar Amsterdam.

M. V. Zwijsen; J. R. Arends; J. de J. Arends; J. E. M. Arends; J. E. Croes; Mevrouw C. Friedrich en 4 kinderen; Mevr. S. E. de la Parra en dochter; P. C. Hofstede—Crull, echtgenoot en 3 kinderen; J. C. H. P. Boertje, echtgenoot en kind; M. J. Goudberg; J. C. Loman; Jongeh. B. Salm; Jongeh. J. Nassy; H. de Cavalazzi*; Mevr. R. de Cavalazzi*; Mevr. Leysner en 2 dochters; J. C. v/d Ban; D. v/d Plas; J. A. M. H. Naethuys; W. P. Claesener; M. v/d Berg; J. W. Beukenholdt; A. J. Doormalen; M. van Hees.

* te Havre ontscheept.

Passagiers van het stoomschip „Wilis”. Gezagvoerder W. Adam, van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: L. F. de Kroon met echtgenoot en 1 zoon; Al. Slager; J. C. J. Bongers; Mejuffrouw L. J. M. Rudolph; Mejuffrouw A. W. H. Rudolph; D. K. R. de Boer; J. Baidenmann; J. W. van Weert; A. J. H. Eyken met echtgenoot en 1 kind; J. W. de Raaf; Mevrouw N. van Dijk—van Gijn; Zuster A. J. van Zanten; H. J. Muhren; J. D. G. Loeff, met echtgenoot en 1 kind; H. Blom; Zimmermann; Vermeulen; Junge; S. Terwey; L. J. M. van der Hoeven; F. Levisohn, benevens een detachement suppletietroepen.

Naar Southampton: Mejuffrouw E. Knuttel; Miss A. Gruar; Miss A. M. Moss.

Naar Lissabon: Mevrouw G. Steinback.

Naar Marseille: H. Praetorius; J. A. Roelofsz; G. T. Harloff; X. Keller en dochter; T. Graat Folliot de Crenneville; Mejuffrouw F. Fierville; J. Eysten; H. H. Niemeyer; B. de Jong; J. van Hoboken Azn.; J. H. van Hoboken; A. van Hoboken; E. Hoyer; Mejuffrouw A. Hoyer.

Te Southampton schepen zich in: C. H. Ford.

Naar Lissabon: S. P. Hopkins.

Naar Marseille: B. Heuzeveldt; E. Westerdijk Bosdijk; B. Barrow; W. Scott; H. L. Bekker.

Te Marseille zullen zich inschepen: Mevrouw G. J. B. Blekkink en 1 kind; A. D. Gonsalves; W. C. van Raadshooven; C. F. E. Smith; W. Schrevel; Mevrouw A. W. C. van Klaveren—Scharenberg; L. M. Vonck en echtgenoot; Mejuffrouw C. M. Schaap; W. M. C. Vermaat; L. H. Wijnmalen; A. Hartelt; A. Kruijt met echtgenoot en 2 dochters; N. Hendriks en echtgenoot.

Naar Port-Saïd: E. Thiriet; Ghysels.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

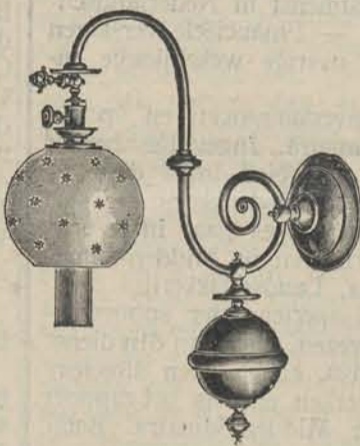
Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur J. WILDEMAN.

VACANT

Over de werking van Gasoline-Lampen.

Een der voornaamste wenschen van naar de tropen terugkeerende Europeesche verlofgangers is zich te kunnen voorzien van kunstlichtbronnen, die het prachtige Europeesche kunstlicht zooveel mogelijk nabij komen. Is in Indie, tenminste op Java, het Europeesche comfort in vele opzichten verkregen, de toestand is daar nog niet zoo als hier in Holland, waar de meeste plaatsen gasfabrieken, ja zelfs velen centrales hebben, voor de levering van electrisch licht. Wel heeft men op de hoofdplaatsen electrisch licht en is men soms door nabijheid van fabrieken in staat electrisch licht te verkrijgen. De overgrootte meerderheid echter moet zich des avonds behelpen met petroleum licht, dat in de meeste opzichten geen vergelij-

king kan doorstaan met het schitterende Europeesche gasgloeilicht. In de laatste jaren is hierin echter een verandering gekomen. De uitvinding van de GASOLINE-LAMPEN stelt ook hen, die niet in de nabijheid van gasfabrieken wonen in de gelegenheid zich van kunstlicht te voorzien, dat in lichtsterkte het Europeesch gasgloeilicht geheel nabij komt.

Wij laten hieronder een korte omschrijving volgen van de werking van deze lampen. In het algemeen bevindt zich boven aan een gasoline-lamp een koperen of bronzen reservoir, welk reservoir men op bovenstaande gravure zeer duidelijk ziet voorgesteld. Dit reservoir wordt gevuld met „gasoline”, een lichte benzine. Deze gasoline wordt uit het reservoir door een pijp eerst benedenwaarts gevoerd en daarna door een kromming opwaarts. Het reservoir wordt zoo hoog mogelijk gesteld om voldoende opwaartschen druk te verkrijgen. Onmiddellijk na de opwaartsche kromming bevindt zich aan de pijp een kraan, die door meer of mindere uitschroefing den toevoer der gasoline regelt. Meestentijds wordt deze kraan opengelaten en alleen gesloten, wanneer men de bovenlamp met brander, ter schoonmaking, afneemt. Na deze kraan gepasseerd te zijn komt de gasoline in een buis, waarin zich een katoenen pit bevindt, die tweerlei doel heeft, ten eerste om de gasoline te reinigen, ten tweede om den te sterken opwaartschen druk eenigszins te remmen. Is de gasoline ook deze buis gepasseerd, dan komt zij vervolgens weer aan een kraan, die overeenkomt met de gewone gaskraan aan onze gaslampen. Is deze open, dan verleent zij de gasoline toegang tot een reservoir, dat slechts van boven een zeer nauwe opening heeft, zoodat dus de gasoline met een fijne straal opwaarts spuit in een ander (het laatste) reservoir. Dit reservoir, benevens een daarop gesteld ijzeren staafje, is vooraf door spiritusverbranding verwarmd, zoodat de gasoline tot benzinedamp overgaat en als zoodanig, evenals in onze gasgloeilicht branders, door fijne gaatjes ontsnapt, zich met lucht vermengt en een uitstekend brandbaar gas vormt.

Een volgende keer zullen wij U een doorsnee-teekening doen aanschouwen van zulk een gasoline brander.

Gasoline lampen zijn in allerlei vormen verkrijgbaar bij de

Agentuur en Handel Maatschappij

voorheen. VAN WELY en MORET.

Bazarstraat 50 's-Gravenhage. — Willemskade Soerabaya.

Bezoekt de showrooms dier Maatschappij, waar gij verschillende modellen tentoongesteld ziet, benevens een model gasolinelamp, die op een ander principe berust en die wij U een andermaal zullen beschrijven.

Internationale Tentoonstelling

Haargroeimiddel

merk „CRINOFLOOR”

zijn de middelen waarvan men het succes kan verwachten. Men wordt overtuiging daarvan aan, de vele attesten herstellende, welke gaarne op aanvraag thuis worden gezonden. Mondeling of telijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, D.

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN. Succes bijna altijd zeker.

EXTRA!!

Eiken Salonameublen

in 4 verschillende modellen

Soliede Grondstoffen. Prima Bew.

4 Stoelen }
2 Crapauds } f 69.
1 Canapé }

(Kleur naar verkiezing.)

J. SMIT, Waldeck Pyramontk

hoek Veenkade.

NIEUW ARTIKEL

De kleinste KINEMATOGRAAF der wereld wordt volgens bestelling geleverd beelden of landschappen en geleverd met aanwijzing.

Per stuk
Per 12 stuks
Per 100 stuks

RECLAME-AANBIEDING

No. 311. Schwarzwaldler Hangklok met beenen wijzers en cijfers en houtsnijwerk compleet met gewicht 12 stuks 12 g.

No. 312. Staanklok als voren, 12 st.

No. 313. Koekoekhangklok met twee wijzen, heel- en halfuur koekoekpend, f 4.50. 6 stuks f 20.—

Het nieuwste zijn de volgende wijzen:

Hangklok No. 311A met electrisch licht. Prijs f 4.50. 6 stuks f 20.—

Staande Wekker No. 521 met electrisch licht. Prijs f 5.—. 6 stuks f 23.—

Een druk op de knop aan het wijzen en men heeft helder licht.

Levering na ontvangst postwissel franco of uitbetaling van 1/3 der bestelling, ook onder de voorwaarde van vrucht voor rekening van den besteller.

VERZENDHUIS „MERCURIUS”
Grootte Wijnbrugstraat 11 — ROTTERDAM (HOLLAND)

VACANT.

N.V. Electr. Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”

Amalia v. Solmsstr. 2-4. Den Haag. Telefoon Interc. No. 4424

DRUKWERKEN op elk gebied